

**De relatie tussen ouderlijke,
emotionele steun en identiteit bij
adolescenten**

van Overveld, M. M. J. E.

Studentnummer 3207315

Master Orthopedagogiek, Jeugdzorg

Dr. Q.A.W. Raaijmakers

Dr. W.W. Hale

Juni, 2009

Voorwoord

Vanaf oktober 2008 ben ik bezig geweest met het schrijven van deze masterthesis. Achteraf gezien heb ik de thesis met meer plezier geschreven dan ik in eerste instantie had verwacht en is het schrijven van deze thesis erg leerzaam voor mij geweest. Uiteraard was het schrijven van deze thesis niet gelukt zonder de hulp en ondersteuning van anderen en daarom wil ik hiervoor graag een aantal mensen bedanken. Allereerst wil ik mijn thesisbegeleiders dr. Q.A.W. Raaijmakers en dr. W. W. Hale bedanken. Ik dank hen voor hen kritische houding en de feedback die zij mij tijdens het schrijven van deze thesis hebben gegeven. Ik wil hen eveneens bedanken voor de uitgebreide uitleg bij het uitvoeren van de statistische analyses. Hiernaast wil ik graag alle scholen bedanken voor de gelegenheid die zij mij en mijn medestudenten hebben gegeven om de data te verzamelen voor dit onderzoek. Mijn dank gaat tevens uit naar alle leerlingen die bereid zijn geweest de vragenlijsten voor de dataverzameling in te vullen.

Samenvatting

In dit onderzoek is er gekeken naar de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders voor adolescenten van verschillende gezinstypen. De onderzoekspopulatie bestond uit 2095 adolescenten uit intacte gezinnen, eenoudergezinnen en samengestelde gezinnen. Door middel van gestructureerde vragenlijsten zijn er gegevens verzameld. Uit het onderzoek is gebleken dat adolescenten van verschillende gezinstypen significant verschillen in de emotionele steun die zij van hun ouders ervaren. Adolescenten uit eenoudergezinnen ervaren de meeste emotionele steun van ouders, gevolgd door adolescenten uit een samengesteld gezin. De minste emotionele steun van ouders wordt ervaren door adolescenten uit intacte gezinnen. Uit het onderzoek is gebleken dat adolescenten een zwakkere identiteit hebben, naarmate zij meer emotionele steun van ouders ervaren. Meisjes beschikken hiernaast over een sterkere identiteit dan jongens. Verder bleek uit het onderzoek dat gezinstype noch sekse de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders modereert.

Introductie

Volgens verschillende theorieën hebben ouders, of is in ieder geval de kwaliteit van de relatie met ouders, van invloed op de vorming van identiteit bij adolescenten. (Beyers & Goossens, 2008). Steun is een belangrijke dimensie van de kwaliteit van de relatie met ouders (Amato en Fowler, 2002). In dit onderzoek wordt gekeken naar de relatie tussen ervaren emotionele steun van ouders en identiteit van adolescenten binnen verschillende gezinstypen. Allereerst wordt ingegaan op het begrip emotionele steun en wordt de ouderlijke, emotionele steun besproken die adolescenten ervaren binnen verschillende gezinstypen. Er wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen intacte gezinnen, bestaande uit zowel een biologische vader als moeder, eenoudergezinnen en samengestelde gezinnen, bestaande uit één biologische ouder en één stiefouder. Hierna zal het begrip identiteit behandeld worden en zal de relatie tussen ervaren emotionele steun van ouders en identiteit bij adolescenten besproken worden. Als laatste zal er ingegaan worden op mogelijke sekseverschillen in de relatie tussen ervaren emotionele steun van ouders en identiteit.

Emotionele steun

Uit onderzoek is gebleken dat onder andere de perceptie van weinig sociale steun en emotionele warmte invloedrijke factoren blijken te zijn bij het ontstaan en de handhaving van psychiatrische stoornissen bij adolescenten (Wilhelm, Brownhill, & Boyce, 2000; Booth, & Amato, 1994; Vostanis, Nicholls, Harrington, 1994). In de adolescentie zijn ouders een belangrijke bron van emotionele steun, ondanks het feit dat adolescenten zich steeds meer gaan richten op leeftijdgenoten (Gray, & Steinberg, 1999; Helsen, Volleberg, & Meeus, 2000). Het begrip ouderlijke steun verwijst naar de mate waarin de adolescent zijn ouders als warm, betrokken en responsief naar zijn gevoelens ervaart in tijden van spanning (Smits et al., 2008). In de huidige literatuur worden ook wel vergelijkbare begrippen gebruikt als het gaat om ouderlijke steun, zoals emotionele en sociale steun. Hoewel er verschillende onderzoeken uitgevoerd zijn naar de relatie tussen emotionele steun van ouders en gezinstypen, laten deze onderzoeken geen eenduidigheid zien.

Er wordt in de literatuur bijvoorbeeld gesuggereerd dat er verschillende mechanismen zijn waardoor ouderlijke scheiding en een tweede huwelijk de ouder-kind band beïnvloedt. Emotionele steun is een van deze mechanismen (White, 1992). Zo blijkt uit het onderzoek van White (1992) dat zowel vaders als moeders uit gescheiden gezinnen als samengestelde gezinnen minder sociale steun geven aan hun kinderen dan ouders uit intacte gezinnen. Uit het onderzoek van Booth en Amato (1994) en Belsky, Youngblade, Rovine en Volling (1991) is eveneens gebleken dat scheiding en hiernaast een lage kwaliteit van het huwelijk geassocieerd wordt met minder ouderlijke steun.

Er zijn echter ook onderzoeken die andere bevindingen laten zien met betrekking tot de emotionele steun van ouders binnen verschillende gezinstypen. Uit het onderzoek van Amato (1987) is gebleken dat er binnen de verschillende gezinstypen alleen sprake is van een verschil in de ouderlijke steun van vader. Adolescenten uit eenoudergezinnen en samengestelde gezinnen (waarbij moeder de voogdij heeft) en intacte gezinnen, lieten geen verschillen zien in de steun die zij van hun moeder ervoeren. De adolescenten uit eenoudergezinnen lieten wel een verschil zien in de emotionele steun die zij van hun vader ervoeren in vergelijking met adolescenten uit intacte gezinnen; zij ervoeren minder

steun van hun vader. Hiernaast ervoeren adolescenten uit de samengestelde gezinnen minder steun van hun stiefvader dan adolescenten van hun vader uit een intact gezin.

Freeman en Newland (2002) vonden geen verschillen in ouderlijke responsiviteit binnen verschillende gezinstypen. Onder responsiviteit werd de bereidheid van ouders verstaan om het perspectief van hun kind te begrijpen en hier rekening mee te houden en werd onder andere gemeten door de mate van emotionele steun. In hun onderzoek werden geen significante verschillen gevonden met betrekking tot ouderlijke responsiviteit tussen stabiele eenoudergezinnen, stabiele intacte gezinnen, of eenoudergezinnen in de periode van scheiding. Door het gebrek aan consensus over de relatie tussen ouderlijke, emotionele steun en gezinstypen is verder onderzoek noodzakelijk. In de volgende alinea zal ingegaan worden op de relatie tussen emotionele steun en identiteit binnen de verschillende gezinstypen.

Emotionele steun en identiteit

Adolescentie is een tijd van grote ontwikkelingsveranderingen in kinderen (Small & Eastman, 1991). Eén van de grote ontwikkelingstaken die bij de adolescentie hoort is het bereiken van een gevoel van identiteit (Confalone, Gay, & Gay, 1998). Verschillende theorieën stellen dat ouders of ten minste de kwaliteit van de relatie met ouders een directe invloed heeft op de vorming van identiteit bij adolescenten (Beyers & Goossens, 2008). Adolescentie is een periode van exploratie, welke niet kan plaatsvinden wanneer er geen veilige basis is waar een adolescent naar terug kan keren. Ouderlijke steun en betrokkenheid, die zorgen voor dit veilige fundament, zijn cruciaal voor het verwerven van identiteit (Sartor & Youniss, 2002). Uit het onderzoek van Sartor en Youniss (2002) is gebleken dat een hoge mate van emotionele steun positief samenhangt met het verwerven van identiteit. In het onderzoek was de verworvenheid van identiteit het grootst onder adolescenten die een hoge mate van emotionele steun rapporteerden.

Hoewel de bestaande onderzoeken veelal uit gaan van de identiteitsontwikkeling zoals die door Erikson beschreven wordt (Imimbo, 1994), wordt identiteit in dit onderzoek vanuit een ander oogpunt beschouwd. Identiteit verwijst in dit onderzoek naar het gevoel dezelfde persoon te zijn door de tijd heen en in verschillende situaties. Mensen begeven zich in verschillende contexten zoals school en werk en vormen een beeld over

zichzelf zoals zij in deze verschillende contexten functioneren. Het gevoel dezelfde persoon te zijn door de tijd heen en in verschillende contexten is een belangrijk aspect van identiteit. Een adolescent met een sterke identiteit, heeft een stevig geïntegreerde identiteit. Een zwakke identiteit is daarentegen een identiteit waarin de domeingebonden identiteiten “los” van elkaar staan. Dit wil zeggen dat een persoon in verschillende contexten niet op dezelfde wijze fungeert als in andere contexten (van Hoof et al., 2008).

Hoewel er onderzoeken bestaan die de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders hebben onderzocht, is deze relatie niet onderzocht voor verschillende gezinstypen. Verder onderzoek zal inzicht moet geven in deze relatie. In de volgende alinea zal verder ingegaan worden op mogelijke sekseverschillen in de relatie tussen emotionele steun en identiteit.

Sekseverschillen in de samenhang tussen emotionele steun en identiteit

Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat er geen sekseverschillen bestaan in de relatie tussen ouder-adolescent relaties en het proces van identiteitsontwikkeling (Kroger, 1985; Lapsley, 1990). Ander onderzoek toont echter wel sekseverschillen aan (Schultheiss & Blustein, 1994). Sartor en Youniss (2002) deden specifiek onderzoek naar sekseverschillen bij adolescenten in de relatie tussen emotionele steun van ouders en de verworvenheid van identiteit. Uit dit onderzoek is allereerst gebleken dat er een sekseverschil is voor ouderlijke steun; meisjes rapporteerden meer ouderlijke steun dan jongens. Dit wordt eveneens ondersteund door onderzoek van Armsden en Greenberg (1987), Furman en Buhrmester (1992) en Slavin en Rainer (1990). In het onderzoek van Sartor en Youniss (2002) werden echter geen sekseverschillen voor de verworvenheid van identiteit gevonden. Deze bevindingen suggereren dat de relatie tussen emotionele steun van ouders en de verworvenheid van identiteit sterker is voor jongens dan voor meisjes. Emotionele steun van ouders lijkt dus verschillen in identiteit te creëren.

Overzicht en hypothesen

De centrale vraag van dit onderzoek is of er een relatie is tussen emotionele steun van ouders en identiteit binnen verschillende gezinstypen. In het eerste deel van dit

onderzoek zal worden bekeken of adolescenten uit verschillende gezinstypen verschillen in de emotionele steun die zij van hun ouders ervaren. De verwachting is dat adolescenten uit een intact gezin meer emotionele steun van hun ouders ervaren dan adolescenten uit een gezin dat niet meer intact is ofwel adolescenten uit een eenoudergezin of adolescenten uit een samengesteld gezin.

Ten tweede zal in dit onderzoek gekeken worden of de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders gemodereerd wordt door gezinstype. Er wordt verwacht dat toevoeging van de moderator gezinstype zorgt voor een sterkere samenhang tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders.

Als laatste wordt onderzocht of de relatie tussen emotionele steun van ouders en identiteit gemodereerd wordt door sekse. De voorspelling is dat wanneer sekse toegevoegd wordt als moderator, de samenhang tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders sterker wordt.

Methode

Steekproef

Voor het onderzoek naar ervaren emotionele steun van ouders en identiteit is gebruik gemaakt van een heterogene steekproef van 1^e en 2^e klassen HAVO en VWO verspreid over Nederland. Er is gebruik gemaakt van een one-moment survey. Aan het onderzoek deden 2290 leerlingen. Voor het huidige onderzoek zijn alleen de gegevens gebruikt van de adolescenten uit intacte gezinnen, eenoudergezinnen en samengestelde gezinnen (n = 2095). 1914 (91,36%) Adolescenten werden ingedeeld in de groep intacte gezinnen, 85 adolescenten (4,06 %) werden ingedeeld in de groep eenoudergezinnen en 96 adolescenten (4,58%) werden ingedeeld in de groep samengestelde gezinnen. Van deze gezinstypen was 48,7% jongen en 51.3% meisje. Het totaal aantal HAVO - leerlingen in deze gezinstypen bedroeg 727 en het totaal aantal VWO - leerlingen 832. 536 Leerlingen volgden de richting HAVO/VWO. De gemiddelde leeftijd van de adolescenten was 14 jaar.

Metingen

De *ervaren emotionele steun* wordt gemeten aan de hand van een subschaal van de “*LEE (level of expressed emotion)*”. Deze subschaal meet het gebrek aan emotionele steun van ouders die door de respondent ervaren wordt. De schaal bestaat uit 19 items. Elk item wordt gescoord op een schaal van 1 tot en met 4 (1: niet waar; 2: gedeeltelijk niet waar; 3: gedeeltelijk waar; 4: waar). Een voorbeeld van een vraag is: “Mijn ouders kalmeren me als ik overstuur ben”. De totale score op emotionele steun is berekend als het gemiddelde van de scores op de 19 items. Na factoranalyse blijken alle items op één structuur te laden. De verklaarde variantie is 36,73 %. De range van de factorlading is 127. De hoogste factorlading is .71, de laagste factorlading is -.56. De cronbachs alpha van deze subschaal in het onderzoek van Hale, Raaijmakers, Gerlsma en Meeus (2007) was 0.88. De betrouwbaarheid van de subschaal in dit onderzoek is .90.

Voor de bepaling van *identiteit* is gebruik gemaakt van de identiteitsschaal “*SCIQ (Spatial Continuity of Identity Questionnaire)*”. Deze schaal bestaat uit 85 items. De schaal meet onder andere of iemand over een sterke (positieve) dan wel een zwakke (negatieve) identiteit beschikt. De adolescenten werden gevraagd om vier uit de zeven aangeboden identiteit contexten te kiezen. Deze contexten betroffen: school, thuis, vrije tijd, werk, religie, politiek en eigen huis. De adolescenten werden hierna gevraagd de vier contexten te ordenen op basis van hoeveel informatie zij verschaffen over hun identiteit. De adolescenten beschreven hun identiteit aan de hand van 20 semantische differentialen met zeven antwoordcategorieën. Voorbeelden van enkele gebruikte semantische differentialen zijn: “Ik ben rechtvaardig”, “Ik ben slecht in de dingen die ik moet doen” en “Ik neem makkelijk beslissingen”. Verticale integratie is gedefinieerd als de mate waarin de afzonderlijke identiteiten op vier persoonlijk relevante domeinen zijn geïntegreerd (van Hoof & Raaijmakers, 2002). In dit onderzoek is de betrouwbaarheid van verticale integratie .87.

Plan van analyse

Om te bekijken of de ervaring van emotionele steun van ouders verschilt tussen adolescenten van verschillende gezinstypen wordt gebruik gemaakt van een enkelvoudige variantieanalyse (ANOVA). Aan de hand van deze analysemethode is het mogelijk de

verschillen in gemiddelden per gezinstype te beschrijven. In dit geval is de ervaren emotionele steun door ouders de afhankelijke variabele en is gezinstype de factor.

De samenhang tussen de ervaren emotionele steun van ouders en de identiteit van adolescenten, gemodereerd voor gezinssamenstelling, wordt berekend aan de hand van een hiërarchische regressievergelijking met emotionele steun, gezinssamenstelling en de interactie tussen beide als independents. Identiteit is in dit geval de afhankelijke variabele, ervaren emotionele steun door ouders is de onafhankelijke variabele en gezinstype is de moderatorvariabele.

Er wordt tevens een hiërarchische regressievergelijking gebruikt om te bekijken of de samenhang tussen de ervaring van emotionele steun van ouders en identiteit gemodereerd wordt door sekse. Nu met emotionele steun, sekse en de interactie tussen beide als independents. Identiteit is hierbij de afhankelijke variabele, ervaren emotionele steun door ouders de onafhankelijke variabele en sekse de moderatorvariabele.

Resultaten

Beschrijvende gegevens

Aan de hand van frequenties is de kwaliteit van de gegevens gecontroleerd. Er is bekeken of er waarden voorkwamen die er volgens het codeerschema niet behoorden te zijn en of er waarden ontbraken. De missing values zijn niet meegenomen in de analyses. Om de onderzoeksvragen uit dit onderzoek te kunnen beantwoorden is er allereerst een nieuwe variabele voor gezinstype aangemaakt waarin de gezinstypen intacte gezinnen, eenoudergezinnen en samengestelde gezinnen zijn opgenomen. Hiernaast is er een samengestelde score gemaakt voor ervaren emotionele steun. Hiervoor zijn allereerst alle items die ervaren emotionele steun meten, in dezelfde richting gehercodeerd. Een hoge score komt hierbij overeen met een hoge mate van ervaren emotionele steun. In tabel 1 zijn de beschrijvende statistieken van alle onderzochte variabelen weergegeven die in dit onderzoek gebruikt, onderscheiden naar gezinstype en sekse.

Tabel 1: *Gemiddelden, standaarddeviaties en steekproefgrootte voor de verschillende gezinstypen en sekse.*

	<i>Intact gezin</i>			<i>Eenouder- gezin</i>			<i>Samengesteld gezin</i>			<i>Jongens</i>			<i>Meisjes</i>		
	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	n	M	SD	n
ES	1.61	.47	1895	1.74	.58	85	1.69	.48	93	1.64	.46	1010	1.60	.49	1063
ID	.70	.22	1893	.68	.23	85	.68	.20	93	.70	.22	1117	.70	.22	1143

ES = ervaren emotionele steun van ouders ID = identiteit

In hoeverre verschillen adolescenten van verschillende gezinstypen in de emotionele steun die zij van ouders ervaren?

Om te bekijken of de ervaren emotionele steun van ouders verschilt per gezinstype is een enkelvoudige ANOVA uitgevoerd met als afhankelijke variabele ervaren emotionele steun van ouders en als onafhankelijke variabele gezinstype. In tabel 1 zijn de gemiddelden, standaarddeviaties en grootte van de verschillende groepen weergegeven.

De resultaten van de enkelvoudige variantieanalyse wijzen uit dat er een significant verschil in ervaren emotionele steun van ouders bestaat tussen adolescenten uit een intact gezin, adolescenten uit een eenoudergezin en adolescenten uit een samengesteld gezin, ($F(2, 2067) = 3.91, p = .02$). Adolescenten uit een eenoudergezin ervaren gemiddeld genomen de meeste emotionele steun van ouders. De adolescenten uit een intact gezin ervaren de minste emotionele steun van ouders. De adolescenten uit een samengesteld gezin nemen een tussenpositie in.

Wordt de relatie tussen ervaren emotionele steun van ouders en identiteit bij adolescenten gemodereerd door gezinstype?

Voor het beantwoorden van de tweede onderzoeksvraag is er gekeken of de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders gemodereerd wordt door

gezintype. Een moderator is een kwalitatieve of kwantitatieve variabele die de richting of sterkte van een relatie tussen een onafhankelijke variabele of voorspellende variabele en een afhankelijke variabele of criteriumvariabele beïnvloedt (Baron & Kenny, 1986).

Er is een hiërarchische regressievergelijking uitgevoerd met identiteit als afhankelijke variabele. De variabelen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders zijn alvorens ze in de hiërarchische regressievergelijking zijn gebracht, gecentreerd om colineariteitsproblemen te voorkomen. Om de drie groepen van gezinstype te onderscheiden zijn er hiernaast twee dummy variabelen aangemaakt, waarbij intact gezin als referentiecategorie diende.

In de eerste stap van de analyse werd de variabele identiteit in het model gebracht. In de tweede stap werden de dummy variabelen voor gezinstype ingebracht en in de derde stap zijn de interactietermen toegevoegd van de dummy variabelen voor gezinstype en de ervaren emotionele steun van ouders. In tabel 3 worden de gegevens weergegeven van de hiërarchische regressieanalyse voor het gehele model.

Tabel 3: *Resultaten van de hiërarchische regressieanalyse voor het model met ervaren emotionele steun, gezinstype en de interacties tussen ervaren emotionele steun van ouders en gezinstype als onafhankelijke variabelen en identiteit als afhankelijke variabele.*

	B	SE van B's	Beta	p
ES	-1.61	-.347	-0.10	.000
Dummy gezin 1	.009	.008	.023	.799
Dummy gezin 2	-.003	-.003	.022	.786
ESxDummy gezin 1	-.028	.015	.040	.481
ESxDummy gezin 2	-.042	.019	.045	.351

ES = ervaren emotionele steun van ouders

ESxDummy gezin 1 = interactie ervaren emotionele steun en dummy 1 gezin

ESxDummy gezin 2 = interactie ervaren emotionele steun en dummy gezin 2

Er werd een significant hoofdeffect van ervaren emotionele steun van ouders gevonden. Hoe meer emotionele steun adolescenten van ouders ervaren hoe zwakker hun identiteit is. Er werden geen significante hoofdeffecten gevonden van gezinstypen. Er

werden eveneens geen significante interactie-effecten gevonden voor de interacties tussen ervaren emotionele steun van ouders en de gezinstypen. Dit wil zeggen dat gezinstype geen modererend effect heeft op de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun. Het gehele model, met ervaren emotionele steun van ouders, gezinstype en de interactietermen bleek 13% van de variantie in identiteit te verklaren. Dit percentage verklaarde variantie was echter niet significant ($R^2 = .13$, $p = 0.52$).

Wordt de relatie tussen ervaren emotionele steun van ouders en identiteit bij adolescenten gemodereerd door sekse?

Tenslotte is er een vergelijkbare hiërarchische regressieanalyse als bij de tweede onderzoeksvraag uitgevoerd. Er is bekeken of de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders gemodereerd wordt door sekse. In deze analyse was identiteit de afhankelijke variabele. Bij deze analyse zijn eveneens de gecentreerde scores voor ervaren emotionele steun van ouders en identiteit gebruikt. Om onderscheid te maken tussen jongens en meisjes is er een dummy variabele aangemaakt.

In de eerste stap is ervaren emotionele steun van ouders in het model gebracht. In de tweede stap werd de dummy variabele voor sekse toegevoegd aan het model en in de derde stap is de interactieterm van ervaren emotionele steun van ouders en sekse in het model gebracht. De gegevens van de hiërarchische regressieanalyse voor het gehele model worden weergegeven in tabel 4.

Tabel 4: *Resultaten van de hiërarchische regressieanalyse voor het model met ervaren emotionele steun, sekse en de interacties tussen ervaren emotionele steun van ouders en sekse als onafhankelijke variabelen en identiteit als afhankelijke variabele.*

	B	SE van B's	Beta	p
ES	-.164	.013	-.353	.000
Sekse	.022	.009	.049	.013
ESxSekse	-.003	.018	-.005	.849

ES = ervaren emotionele steun van ouders

ESxSekse = interactie ervaren emotionele steun en sekse

Zoals ook in de hiërarchische regressieanalyse bij onderzoeksvraag 2 naar voren kwam, blijkt er een significant hoofdeffect te zijn van ervaren emotionele steun van ouders. Hoe meer emotionele steun adolescenten van ouders ervaren hoe zwakker hun identiteit is. Uit de analyse blijkt eveneens een significant hoofdeffect van sekse. Dit houdt in dat er een significant verschil is in identiteit tussen jongens en meisjes. Meisjes beschikken over een sterkere identiteit dan jongens. Naast de hoofdeffecten van ervaren emotionele steun van ouders en sekse, is er geen sprake van een interactie-effect van ervaren emotionele steun van ouders en sekse. Dit betekent dat sekse de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders niet modereert. Het gehele model met ervaren emotionele steun van ouders, sekse en de interacties tussen deze beide onafhankelijke variabelen bleek 13 % van de variantie in identiteit te verklaren. Deze proportie verklaarde variantie was echter niet significant ($R^2 = .13$, $p = .85$).

Conclusie en discussie

In dit onderzoek is de relatie tussen ervaren emotionele steun van ouders en identiteit onderzocht voor adolescenten. De eerste onderzoeksvraag had betrekking op de vraag of adolescenten van intacte gezinnen, eenoudergezinnen en samengestelde gezinnen verschillen laten zien in de emotionele steun die zij van hun ouders ervaren. Uit eerdere studies blijkt dat adolescenten van verschillende gezinstypen inderdaad een verschil laten zien in de emotionele steun die zij van ouders ervaren, maar over de wijze waarop deze adolescenten verschillen in ervaren emotionele steun van ouders bestaat geen eenduidigheid. Sommige onderzoeken wijzen uit dat kinderen uit intacte gezinnen meer emotionele steun van hun ouders ervaren dan adolescenten uit eenoudergezinnen en/of samengestelde gezinnen (White, 1992; Booth & Amato, 1994; Belsky, Youngblade, Rovine & Volling, 1991). Ander onderzoek (Amato, 1987) toont aan dat adolescenten van verschillende gezinstypen alleen een verschil rapporteren in de emotionele steun die zij van hun (stief)vader ervaren.

In dit onderzoek is er een verschil gevonden in de emotionele steun die adolescenten van verschillende gezinstypen van hun ouders ervaren. Verwacht werd dat adolescenten van intacte gezinnen meer emotionele steun van ouders zouden rapporteren dan adolescenten van eenoudergezinnen en samengestelde gezinnen. Uit het onderzoek

blijkt echter dat adolescenten uit eenoudergezinnen de meeste emotionele steun ervaren van ouders, gevolgd door adolescenten uit samengestelde gezinnen. De minste emotionele steun wordt ervaren door adolescenten uit intacte gezinnen.

Deze resultaten dragen bij tot de bestaande kennis over adolescenten van verschillende gezinstypen en de emotionele steun die zij van hun ouders ervaren. Aangezien er geen consensus bestaat wat betreft de verschillen die adolescenten ervaren op het gebied van ouderlijke, emotionele steun is het van belang dat hier in de toekomst nog verder onderzoek naar wordt gedaan.

De tweede onderzoeksvraag was of de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun gemodereerd wordt door gezinstype. Uit het onderzoek van Sartor en Youniss (2002) is gebleken dat een hoge mate van ouderlijke, emotionele steun positief samenhangt met het verwerven van identiteit. Zoals vele onderzoeken gaan Sartor en Youniss uit van de identiteitsontwikkeling zoals beschreven door Erikson. Het huidige onderzoek is het enige onderzoek dat uitgaat van identiteit zoals beschreven door van Hoof en collega's (2008). Identiteit is in dit onderzoek omschreven als het gevoel dezelfde persoon te zijn door de tijd heen en in verschillende situaties. Het huidige onderzoek is hiernaast het enige onderzoek dat onderzoekt of de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders gemodereerd wordt door gezinstype.

Uit het onderzoek is geen modererend effect van gezinstype op de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders naar voren gekomen. Verder is uit het onderzoek gebleken dat naarmate adolescenten meer emotionele steun ervaren van ouders, zij beschikken over een zwakkere identiteit. Een mogelijke verklaring voor deze resultaten kan gezocht worden in de leeftijd van de adolescenten. Hoewel ouders in de adolescentie namelijk nog steeds een belangrijke bron van emotionele steun vormen, wordt de ervaren emotionele steun van leeftijdgenoten steeds belangrijker (Gray, & Steinberg, 1999; Helsen, Volleberg, & Meeus, 2000). Het zou kunnen zijn dat de samenhang bij andere leeftijdsgroepen verschilt van de samenhang die in het huidige onderzoek is gevonden. Toekomstig onderzoek naar de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders zou de variabele leeftijd dus in het onderzoek op kunnen nemen om te bekijken of deze samenhang varieert aan de hand van de leeftijd van adolescenten.

De derde onderzoeksvraag had betrekking op de vraag of sekse modereert in de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders. Uit het onderzoek van Sartor en Youniss (2002) bleek de verworvenheid van identiteit niet te verschillen voor jongens en meisjes. Uit het onderzoek bleek eveneens dat de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders sterker was voor jongens dan voor meisjes.

Uit dit onderzoek blijkt dat meisjes over een sterkere identiteit beschikken dan jongens. Meisjes hebben meer het gevoel dezelfde persoon te zijn door de tijd heen en in verschillende situaties dan jongens. Verder is gebleken dat sekse de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun van ouders niet modereert.

Bestaande onderzoeken naar de relatie tussen identiteit en ervaren emotionele steun hebben niet onderzocht of sekse een modererend effect heeft op deze relatie. Dit onderzoek heeft dit echter wel onderzocht en levert daardoor nieuwe kennis op met betrekking tot identiteit bij jongens en meisjes.

Het onderzoek kent eveneens een aantal beperkingen. De eerste beperking van dit onderzoek is dat de onderzoekspopulatie alleen bestond uit jongeren afkomstig van het HAVO en het VWO. Hierdoor zijn de resultaten niet generaliseerbaar naar jongeren in het algemeen en moeten de resultaten voorzichtig geïnterpreteerd worden. Het is interessant om in de toekomst onderzoek te doen onder jongeren van meerdere studierichtingen. Hierdoor zijn er beter uitspraken te doen over de relatie tussen de identiteit van adolescenten en ervaren emotionele steun van ouders in het algemeen.

Een tweede beperking van het onderzoek is dat er sprake is geweest van een cross-sectioneel onderzoek, waardoor de richting van de verbanden niet vast te stellen is en er geen uitspraken zijn te doen over de causaliteit van de gevonden verbanden. Om hier uitspraken over te doen zou een longitudinaal onderzoek uitgevoerd moeten worden.

Een andere beperking van dit onderzoek is dat de vragenlijsten klassikaal afgenomen zijn. Klassikale afname kan mogelijk een nadeel opleveren in verband met sociale wenselijkheid. Uit angst voor sociale uitsluiting kunnen kinderen sociaal wenselijk gedrag vertonen (Crandall, 1965), wat van invloed is op de onderzoeksresultaten.

De data van dit onderzoek zijn eenzijdig verkregen, door middel van een eenmalig survey onderzoek waarbij adolescenten vragenlijsten hebben ingevuld. Dit kan een beperking zijn geweest voor het huidige onderzoek. Informatie uit meerdere bronnen, op verschillende meetmomenten en aangevuld met bijvoorbeeld observaties, geeft een betrouwbaarder beeld van de werkelijkheid (Carr, 2006).

Referenties

- Amato, P. R. (1987). Family processes in one-parent, stepparent, and intact families: the child's point of view. *Journal of Marriage and the Family*, *49*, 327-337.
- Amato, P. R., & Fowler, F. (2002). Parenting practices, child adjustment, and family diversity. *Journal of Marriage and the Family*, *64*, 703-716.
- Armsden, G. C., & Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, *16*, 427-454.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, *6*, 1173-1182.
- Belsky, J., Youngblade, L., Rovine, M., & Volling, B. (1991). Patterns of marital change and parent-child interaction. *Journal of Marriage and the family*, *53*, 487-498.
- Beyers, W., & Goossens, L. (2008). Dynamics of perceived parenting and identity formation in late adolescence. *Journal of Adolescence*, *31*, 165-184.
- Booth, A., & Amato, P. R. (1994). Parental marital quality, parental divorce, and relations with parents. *Journal of Marriage and the Family*, *56*, 21-34.
- Candrell, V. C. (1965). Personality characteristics and social and achievement behaviours associated with children's social desirability response tendencies. *Journal of Personality and Social Psychology*, *5*, 477-485.
- Carr, A. (2006). *The handbook of child and adolescent clinical psychology, a contextual approach*. New York: Taylor & Francis Inc.
- Confalone, A., & Gay, L., & Gay, J. (1998). The role of gender in adolescent identity and intimacy decisions. *Journal of Youth and Adolescence*, *27*, 795-802.
- Freeman, H. S., & Newland, L. A. (2002). Family transitions during the adolescent

- Transition: Implications for parenting. *Adolescence*, 37, 457-475.
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1992). Age and sex differences in perceptions of networks of personal relationships. *Child Development*, 63, 103-115.
- Hale, W. W., Raaijmakers, Q. A. W., Gerlsma, C., & Meeus, W. (2007). Does the level of expressed emotion (LEE) questionnaire have the same factor structure for adolescents as it has for adults? *Social Psychiatry Epidemiology*, 42, 215-220.
- Helsen, M., Vollebergh, W., & Meeus, W. (2000). Social support from parents and friends and emotional problems in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 29, 319-335.
- Hoof, A., van, Raaijmakers, A. W., Beek, Y., van, Hale, W. W., & Aleva, A. (2008). A multi-mediation model on the relations of bullying, victimization, identity, and family with adolescent depressive symptoms. *Journal of Youth and Adolescence*, 37, 772-782.
- Hoof, A., & Raaijmakers, Q. A. W. (2002). The spatial integration of adolescent identity: it's relation to age, education, and subjective well-being. *Scandinavian Journal of Psychology*, 43, 201-212.
- Gray, M. R., & Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 574-587.
- Imimbo, P. V. (1994). Sex differences in the identity formation of college students from divorced families. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 745-761.
- Kroger, J. (1985). Separation-individuation and ego identity status in New Zealand university students. *Journal of Youth and Adolescence*, 14, 133-147.
- Lapsley, D. K., Rice, K. G., & Fitzgerald, D. P. (1990). Adolescent attachment, identity and adjustment to college: Implications for the continuity of adaptation hypothesis. *Journal of Counseling & Development*, 68, 561-565.
- Sartor, C. E., & Youniss, J. (2002). The relationship between positive parental involvement and identity achievement during adolescence. *Journal of Adolescence*, 37, 221-234.
- Schultheiss, P. D., & Blustein, D. L. (1994). Contributions of family relationships factors to the identity formation process. *Journal of Counseling & Development*, 73, 159-166.

- Slavin, L. A., & Rainer, K. L. (1990). Gender differences in emotional support and depressive symptoms among adolescents: A prospective Analysis 1. *American Journal of Community Psychology, 18*, 407-421.
- Small, S. A., & Eastman, G. (1991). Rearing adolescents in contemporary society: A conceptual framework for understanding the responsibilities and needs of parents. *Family relations, 40*, 455-462.
- Smits, I., Soenens, B., Luyckx, K., Duries, B., Berzonsky, M., & Goossens, L. (2008). Perceived parenting dimensions and identity styles: Exploring the socialization of adolescents' processing of identity-relevant information. *Journal of Adolescence, 31*, 151-164.
- Vostanis, P., Nicholls, J., & Harrington, R. (1994). Maternal expresses emotion in conduct and emotional disorders of childhood. *Journal of Child Psychological Psychiatry, 35*, 365-376.
- White, L. (1992). The effect of parental divorce and remarriage on parental support for adult children. *Journal of Family Issues, 13*, 234- 250
- Wilhelm, K., Brownhill, S., & Boyce, P. (2000). Marital and family functioning: different measures and viewpoints. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 35*, 358-365.

Abstract

This study examined the relationship between identity and perceived emotional support from parents for adolescents of different types of family. 2095 Adolescents of intact families, one-parent families and stepparent families completed a structured questionnaire. This study shows that adolescents of different types of family differ significantly in the perceived emotional support of parents. Adolescents from one-parent families reported the most emotional support from parents. Second, the adolescents of stepparent families reported the most emotional support from parents. Adolescents of intact families reported the least emotional support from parents. The findings of this study show that adolescents with higher levels of perceived emotional support have a stronger identity. In comparison with boys, the identity of girls is better integrated. In this study no moderator-effects of family type or gender were found in the relation between identity and perceived emotional support from parents.